

Tadeusz Dmochowski

Uniwersytet Gdański

Siódme rosyjsko-chińskie spotkanie na szczycie (drugie „nieformalne spotkanie” na szczycie), 9–10 grudnia 1999 roku

**The seventh Russian-Chinese summit
(the second „informal summit”), December 9–10, 1999**

Słowa kluczowe: rosyjsko-chińskie spotkanie na szczycie, Jelcyn, Jiang Zemin, granica rosyjsko-chińska, współpraca

Keywords: Russian-Chinese summit, Yeltsin, Jiang Zemin, Russian-Chinese border, cooperation

Streszczenie

W artykule omówiono podstawowe dokumenty podpisane w czasie siódmego rosyjsko-chińskiego spotkania na szczycie (drugiego nieformalnego spotkania na szczycie) w Pekinie w dniach 9–10 grudnia 1999 r. W trakcie spotkania podpisano wspólny komunikat informacyjny z nieformalnego spotkania oraz wspólne oświadczenie rosyjsko-chińskie, a także trzy porozumienia międzyrządowe – dwa protokoły – opisy linii rosyjsko-chińskiej granicy państwowej w jej wschodniej oraz zachodniej części oraz porozumienie o wspólnym gospodarczym użytkowaniu wyodrębnionych wysp i przylegających do nich akwatoriów rzek pogranicznych.

Abstract

The article discusses the basic documents signed during the seventh Russian-Chinese summit meeting (the second „informal summit”) in Beijing on 9–10 December 1999. During the meeting a joint information from the second informal summit was signed, and a joint Russian-Chinese statement. Three intergovernmental

agreements were also signed – the protocol on the *delineation of the eastern section of the boundary line* between Russia and China, the protocol on the *delineation of the western section of the boundary line* between Russia and China, and an agreement on joint economic use of certain islands and the adjacent water areas of the border rivers.

W dniach 9–10 grudnia 1999 r. Prezydent Rosji Borys Jelcyn złożył wizytę w Chinach, w ramach drugiego nieformalnego spotkania z Prezydentem ChRL Jiang Zeminem. Prezydenci przeprowadzili przy różnych okazjach dwie rozmowy. Jelcyn spotkał się również z przewodniczącym Stałego Komitetu Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych Li Pengiem i przewodniczącym Rady Państwa ChRL Zhu Rongji. Obaj przywódcy wymienili poglądy w sprawach stosunków dwustronnych i problemów międzynarodowych oraz wydali wspólny komunikat informacyjny z nieformalnego spotkania oraz wspólne oświadczenie.

Spotkanie przebiegało w atmosferze poważnego zaostrzenia sytuacji międzynarodowej, związanego zwłaszcza z konfliktem wokół Kosowa. Separatystyczne tendencje w Kosowie i ostra reakcja serbska (jugosławińska) spowodowały zbrojny atak NATO na Jugosławię (*Operation Allied Force*, 24 marca–10 czerwca 1999 r.) – pierwszą w historii tzw. wojnę o prawa człowieka¹, w której siły zbrojne jednego państwa zostały pokonane wyłącznie przez siły lotnicze drugiej strony.

Sekretarz generalny ONZ Kofi Annan usiłując pogodzić zasadę suwerenności państwa oraz zasadę suwerenności indywidualnej (prawa człowieka, fundamentalne wolności każdego), z której wyrosła koncepcja „interwencji humanitarnej” oświadczył: „niezdolność społeczności międzynarodowej w przypadku Kosowa do pogodzenia tych dwóch równie ważnych interesów – powszechnej legalności (*legitimacy*) i skuteczności w obronie praw człowieka – może być postrzegana jedynie jako tragedia. Ujawniło to podstawowe wyzwanie dla Rady Bezpieczeństwa i dla Organizacji Narodów Zjednoczonych jako całości w następnym stuleciu: aby osiągnąć jedność wobec zasady, że masowe i systematyczne naruszanie praw człowieka – niezależnie od tego, gdzie ma ono miejsce – nie powinno być dozwolone”². Rosja i Chiny nie podzielały jednak tego stanowiska, strzegąc swojej

¹ W. Malendowski, *Nowa jakość konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI wieku. Przyczyny – uwarunkowania – skutki*, [w:] *Zbrojne konflikty i spory międzynarodowe u progu XXI wieku*, red. idem, Wrocław 2003, s. 37–38.

² Secretary-General presents his annual report to General Assembly. Press Release SG/SM/7136 GA/9596, 20 September 1999, <https://www.un.org/press/en/1999/19990920.sgsm7136.html> [dostęp: 2.07.2018].

suwerenności i usiłując przeciwstawiać się amerykańskiemu dążeniu do kreowania standardów świata jednobiegunowego.

We wspólnym komunikacie informacyjnym z 10 grudnia 1999 r.³ prezydenci Rosji i Chin z zadowoleniem zauważyli, że przyjęty w 1996 r. kurs na równoprawne, pełne zaufania strategiczne partnerstwo rosyjsko-chińskie wypełnił się ważnymi treściami. Realizując porozumienia, które osiągnięto w wyniku pierwszego nieformalnego spotkania głów obu państw w listopadzie 1998 r., osiągnięto istotne rezultaty. Prezydenci odnotowali szeroki udział kierownictw i działaczy politycznych, organizacji społecznych i społeczeństw obu państw w licznych przedsięwzięciach z okazji 50-lecia nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Rosją i Chinami, co według nich świadczyło o istnieniu „trwałej masowej bazy” dla dalszego umacniania i rozwoju „tradycyjnie przyjaznych stosunków”⁴.

Rosja wsparła „pryncypialne stanowisko Chińskiej Republiki Ludowej wobec Tajwanu”, a Chiny „poparły „działania Federacji Rosyjskiej w walce z terroryzmem i separatyzmem w Czeczenii”. W związku z podpisaniem Protokołów-opisów linii rosyjsko-chińskiej granicy państwowej na jej Wschodnim i Zachodnim odcinku prezydenci wysoko ocenili zakończenie prac demarkacyjnych na uzgodnionych odcinkach granicy i podkreślili konieczność poszukiwania rozwiązań dla uzgodnienia nieuzgodnionych jeszcze odcinków granicy⁵. Za ważny krok

³ Совместное информационное коммюнике о неформальной встрече президента Российской Федерации Б.Н. Ельцина и председателя Китайской Народной Республики Цзян Цзэминя, Пекин 10.12.1999, „Дипломатический вестник” 2000, nr 1, http://www.mid.ru/dip_vest.nsf/99b2ddc4f717c733c32567370042ee43/5d85918b5214aab3c325688c0051cb01?OpenDocument [dostęp: 2.11.2006].

Ten sam tekst rosyjski: <http://www.shaps.hawaii.edu/fp/russia/r-c-statcomm991210.html> [dostęp: 27.09.2007]; <https://web.archive.org/web/20070617182746/http://www.shaps.hawaii.edu/fp/russia/r-c-statcomm991210.html> [dostęp: 1.07.2018]. Tekst angielski: President Jiang Zemin and President Yeltsin Issue Joint Press Communiqué at the Conclusion of Their Second Informal Summit, December 10, 1999 inf. z 15.11.2000- MFA PRC, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zjzg/dozys/gjlb/3220/3221/t16726.htm> [dostęp: 2.11.2006]; <https://web.archive.org/web/20090420081352/http://www.fmprc.gov.cn:80/eng/wjb/zjzg/dozys/gjlb/3220/3221/t16726.htm> [dostęp: 1.07.2018].

⁴ Совместное информационное коммюнике..., *ibidem*.

⁵ „В ходе встречи подписаны Протоколы-описания линии российско-китайской государственной границы на ее Восточной и Западной частях... Президент Российской Федерации и Председатель Китайской Народной Республики дали высокую оценку завершению работ по демаркации согласованных участков российско-китайской государственной границы. Отмечена чрезвычайная важность продолжения в конструктивном и деловом ключе поиска решений по несогласованным участкам государственной границы, принятия необходимых мер для поддержания статус-кво и нормального порядка на границе” – Совместное информационное коммюнике..., *ibidem*.

stymulujący współpracę pograniczną uznano porozumienie o wspólnym użytkowaniu gospodarczym wyodrębnionych wysp i przylegających do nich akwatoriów pogranicznych rzek⁶.

Prezydenci wyrazili zadowolenie w związku z „początkiem praktycznej realizacji” porozumień pomiędzy Rosją, Chinami, Kazachstanem, Kirgizją i Tadżykistanem o umocnieniu zaufania w dziedzinie wojskowej i wzajemnej redukcji sił zbrojnych w rejonie granicy. Ścisła realizacja porozumień sprzyjać miała pokojowi, spokojowi oraz stabilizacji i dobrobytowi w obszarze przygranicznym, a także rozwojowi stosunków dobrosąsiedzkich państw-uczestników tych porozumień. Uznano również za celowe przeprowadzenia dalszych badań możliwości wzmocnienia środków zaufania w dziedzinie wojskowej.

Strony zgodnie z duchem porozumień osiągniętych na czwartym regularnym spotkaniu szefów rządów Rosji i Chin w lutym 1999 r. w Moskwie „opowiedziały się za umocnieniem... dialogu o współpracy w kwestiach związanych z granicą. Mechanizm dialogu zostanie uzgodniony osobno”. Postanowiono przeprowadzić piąte regularne spotkanie premierów w pierwszej połowie 2000 r. w Pekinie. Priorytetowe znaczenie na spotkaniu miały mieć kwestie: przyspieszenia prac nad współpracą w takich dziedzinach, jak ropa i gaz; rozszerzenia współdziałania w takich sferach, jak nowe i wysokie technologie, transport, cywilna technika lotnicza, łączność i komunikacja; uzgodnienia konkretnych kroków dla rozwoju współpracy w budowie maszyn, elektronice, przemyśle lekkim i tekstylnym; eksploatacji i użytkowaniu zasobów leśnych, produkcji sprzętów elektronicznych domowego użytku. Odnotowano także rozpoczęcie w październiku 1999 r. budowy elektrowni atomowej „Tianwan” w prowincji Jiangsu – największego wówczas obiektu współpracy dwustronnej.

Potwierdzono istotne znaczenie nawiązywania bezpośrednich kontaktów ekonomicznych pomiędzy podmiotami administracyjnymi obu państw. Strony miały wspierać rozszerzanie kręgu regionów uczestniczących we współpracy międzyregionalnej, w tym przygranicznej. Uznano za konieczne opracowanie planów

⁶ „В Пекине подписано Соглашение... о совместном хозяйственном использовании отдельных островов и прилегающих к ним акваторий пограничных рек. Это – важный шаг, стимулирующий приграничное сотрудничество. В соответствии с Соглашением население части приграничных районов России и Китая получает право в течение 5 лет продолжать традиционную хозяйственную деятельность на отдельных островах и прилегающих к ним акваториях, которые по итогам демаркации границы отошли к другой стороне. Подписание этого Соглашения отвечает интересам приграничного населения, отражает высокий уровень доверия между двумя странами” – Совместное информационное коммюнике..., *ibidem*.

wspólnych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska naturalnego, racjonalnego wykorzystania transgranicznych obiektów wodnych i gruntów leśnych, zasobów ryb w północnej części Oceanu Spokojnego i basenie Amuru, a także ochrony rzadkich gatunków fauny i flory. Przy czym przy wykorzystaniu przez Rosję i Chiny transgranicznych zasobów wodnych, w tym rzek, przepływających przez terytorium innych państw należało wziąć pod uwagę ich interesy (chodziło tu o Koreańską Republikę Ludowo-Demokratyczną i rzekę Tumen, ch. *Tumen Jiang*, kor. *Tuman Kang*, ros. *Туманная*).

Prezydenci podkreślili wagę współpracy pomiędzy organami ochrony prawa obu stron w walce z międzynarodowym terroryzmem, separatyzmem narodowym i religijnym ekstremizmem, nielegalną migracją i in. rodzajami przestępczości transgranicznej. Kompetentne organy obu stron miały się zająć przygotowaniem i uzgodnieniem konkretnych planów współpracy w tej dziedzinie i przygotować do podpisania odpowiednie dokumenty międzyrządowe. Wysoko oceniono wyniki spotkania w dniach 1–2 grudnia 1999 r. w Biszkeku kierownictw organów ochrony prawa Rosji, Chin, Kazachstanu, Kirgizji i Tadżykistanu. Wyrażono także zadowolenie z osiągnięcia porozumienia w kwestiach uporządkowania wzajemnych podróży obywateli, na podstawie których miały zostać w najbliższym czasie podpisane odpowiednie porozumienia międzyrządowe. A na koniec, prezydent Jelcyn zaprosił Jiang Zemina do złożenia wizyty w Rosji w dogodnym dla niego czasie⁷.

Tego samego dnia, 10 grudnia 1999 r., prezydenci Jiang Zemin i Jelcyn podpisali również dziesięciopunktowe „Wspólne oświadczenie rosyjsko-chińskie”⁸, w którym przedstawione zostały stanowiska obu stron w podstawowych kwestiach związanych z zachowaniem globalnej stabilności strategicznej oraz pod-

⁷ Совместное информационное коммюнике..., ibidem.

⁸ Совместное Российско-Китайское заявление, Пекин 10.12.1999, „Дипломатический вестник” 2000, nr 1, http://www.mid.ru/dip_vest.nsf/99b2ddc4f717c733c32567370042e-e43/5d85918b5214aab3c325688c0051cb01?OpenDocument [dostęp: 2.11.2006].

Ten sam tekst rosyjski: Совместное Российско-Китайское заявление, 10 декабря 1999 г., Сообщение Пресс-Службы Президента Российской Федерации 1999-12-10-001, <http://www.shaps.hawaii.edu/fp/russia/r-c-statcomm991210.html> [dostęp: 27.09.2007]; https://web.archive.org/web/20070617182746/http://www.shaps.hawaii.edu/fp/russia/r-c-stat_comm991210.html [dostęp: 2.07.2018]; tekst angielski: Sino-Russian Joint Statement 10.12.1999 informacja z 15.11.2000 MFA-PRC, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15793.htm> [dostęp: 2.11.2006]; <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zzjg/dozys/gjlb/3220/3221/t16727.htm> [dostęp: 22.09.2007]; <https://web.archive.org/web/20130923044720/http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15793.htm> [dostęp: 2.07.2018].

kreślono zamiar przeciwdziałania próbom jej podważenia uzgodnionymi działaniami. W punkcie I potwierdzono „aktualne znaczenie” czterech wspólnych deklaracji, oświadczeń i komunikatów z 1997 r. (23 kwiecień, 10 listopad) i 1998 r. (dwa dokumenty z 23 listopada) oraz opowiedziano się za tworzeniem w XXI w. świata wielobiegunowego na podstawie Karty Narodów Zjednoczonych i norm prawa międzynarodowego, za umocnieniem roli ONZ w sprawach międzynarodowych, rozwiązywaniem sporów międzynarodowych metodami politycznymi, za „równością państw, za wzajemnym poszanowaniem wyboru dróg rozwoju i suwerenności, za nieingerencją w sprawy wewnętrzne, za utworzeniem sprawiedliwego, równoprawnego i wzajemnie korzystnego politycznego i ekonomicznego porządku światowego. Strony wzywają wszystkie kraje świata do czynienia wspólnych wysiłków dla stworzenia demokratycznego i zrównoważonego wielobiegunowego ustroju świata, w którym harmonijnie współistniałyby, konstruktywnie wzajemnie oddziaływałyby i wzajemnie ubogacałyby się różne kultury i gdzie zapewniono by równoprawność wszystkich suwerennych państw” (punkt I)⁹.

Rozwinięcie potwierdzenia konieczności umacniania wiodącej roli ONZ w sprawach światowych, która nie powinna być kwestionowana lub osłabiana zawarte było w punkcie IV. Opowiadano się w nim również za racjonalną reformą ONZ i utrzymaniem w niezmienionym kształcie pełnomocnictw stałych członków Rady Bezpieczeństwa¹⁰.

Strony potwierdziły wzajemne poparcie dla ochrony jedności państwa, suwerenności i integralności terytorialnej. Rosja potwierdziła poparcie dla „wielkiego dzieła zjednoczenia Chin”, w tym stanowisko w kwestii tajwańskiej, wyrażając brak uznania dla twierdzeń, iż stosunki pomiędzy stronami, znajdującymi się na różnych brzegach Cieśniny Tajwańskiej, są „stosunkami pomiędzy państwami”. Natomiast Chiny ponownie uznały problem ceczeński za wewnętrzny problem Rosji i poparły podjęte przez Rosję działania w walce z siłami terrorystycznymi i separatystycznymi (punkt X)¹¹.

Najobszerniejszy punkt II poświęcony był sprzeciwowi wobec tworzenia przez Stany Zjednoczone narodowego systemu obrony przeciwrakietowej oraz konieczności zachowania Traktatu o ABM z 1972 r., przy czym tworzenie tego systemu byłoby złamaniem Traktatu o ABM i destrukcyjnie wpłynęłoby na strategiczna

⁹ Совместное Российско-Китайское..., *ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

stabilność i na całą światową strukturę kluczowych porozumień międzynarodowych o rozbrojeniu i nieprolifracji broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia. Strony wypowiedziały się też przeciwko „planom niektórych państw rozwoju regionalnego systemu obrony przeciwrakietowej”, który podważałby pokój i stabilność w regionie Azji-Pacyfiku. Rosja poparła stanowisko ChRL „odnośnie nieuznania włączenia w jakiejkolwiek formie do tych planów chińskiej prowincji Tajwan, przez jakiekolwiek państwo”. Wyrażono również żal z powodu odmowy ratyfikacji przez Stany Zjednoczone Traktatu o powszechnym zakazie prób jądrowych. Rosja i Chiny podkreśliły, że „ważną przesłanką dla wspólnych lub uzgodnionych wysiłków w dziele popierania stabilności strategicznej jest wspólność lub bliskość stanowisk Rosji i Chin, w tym w takich kluczowych sprawach, jak zapobieganie wyścigowi zbrojeń w przestrzeni kosmicznej i w dziedzinie technologii informacyjnej, implementacja Traktatu o nierozprzesztrzenianiu broni jądrowej i Konwencji o zakazie broni chemicznej, opracowanie Protokołu do Konwencji o zakazie broni biologicznej oraz ustalenie porządku obrad pracy Konferencji Rozbrojeniowej”. Chiny wyraziły zrozumienie dla stanowiska Rosji wobec dalszej redukcji strategicznych zbrojeń ofensywnych USA i Rosji. Rosja i Chiny obarczyły Stany Zjednoczone odpowiedzialnością za skutki potencjalnego podważenia strategicznej stabilności i bezpieczeństwa międzynarodowego poprzez niszczenie podstawowych porozumień w zakresie rozbrojenia¹².

W punkcie III wskazano na negatywne tendencje w stosunkach międzynarodowych, do których zaliczono amerykańskie działania i wspierające je ideologie. Wymieniono takie negatywne tendencje, jak „usiłowanie narzucenia społeczności międzynarodowej jednobiegunowego modelu ustroju świata, jednorodności w sferze kultury i wartości, próby osłabienia roli ONZ i jej Rady Bezpieczeństwa, szukanie podstaw i pretekstów dla nieodpowiedzialnych interpretacji podstawowej treści i zasad Karty Narodów Zjednoczonych i jej rewizji, umocnienie i rozszerzenie bloków wojskowych, zastąpienie prawa międzynarodowego naciskiem siłowym aż do wojskowego, wykorzystywanie tezy o »wyższości praw człowieka nad suwerennością« i teorii »humanitarnej interwencji« dla zamachu na suwerenne prawa niepodległych państw”. Rosja i Chiny wyraziły gotowość, wraz z innymi państwami, występowania „przeciwko podobnym tendencjom, które uniemożliwiają stworzenie sprawiedliwej wielobiegunowej struktury stosunków międzynarodowych”¹³.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

Strony wskazały na duże znaczenie jakie przykładają do wstąpienia do WTO (Światowej Organizacji Handlu) „na takich warunkach, które pozwoliłyby im zająć równoprawne i godne miejsce w systemie handlu międzynarodowego”. Podkreślono, że obecnie proces negocjacji w sprawie wstąpienia Rosji i Chin do WTO „wszedł w decydujące stadium” (punkt V)¹⁴.

W obliczu zagrożeń przestępczością zaznaczono, że strony „podejmować będą konkretne uzgodnione kroki w walce z międzynarodowym terroryzmem, religijnym ekstremizmem, narodowym separatyzmem we wszystkich jego formach, a także z transgraniczną działalnością przestępczą (nielegalny handel bronią, środkami narkotycznymi, psychotropowymi i materiałami wybuchowymi, ekonomiczne naruszenia prawa itd.) na podstawie dwustronnej i wielostronnej (punkt VI)¹⁵.

W punkcie VII strony wyraziły zadowolenie z realizacji Deklaracji Biszkeckiej głów państw „Szanghajskiej Piątki” (Rosja, Chiny, Kazachstan, Kirgizja, Tadżykistan) z 25 sierpnia 1999 r. oraz uznały, że przeprowadzenie w 2000 r. spotkania ministrów obrony państw „Szanghajskiej piątki” będzie ważnym przedsięwzięciem w realizacji porozumień głów pięciu państw. A także, iż dojrzała konieczność rozwijania przygotowań spotkania ministrów spraw zagranicznych państw „Piątki”. Podtrzymano także ideę przeprowadzenia konsultacji ekspertów „Piątki” w sprawie wielostronnego ekonomicznego współdziałania (w tym rozwoju współpracy w dziedzinie transportu, wydobywania i transportu ropy i gazu). Podobne rozmowy mogłyby się stać ważną częścią przygotowań do spotkania szefów rządów pięciu państw.

Postulat uregulowania problemu irackiego wyłącznie metodami politycznymi przy centralnej roli Rady Bezpieczeństwa ONZ i na podstawie przyjętych przez Radę Bezpieczeństwa rezolucji był treścią punktu VIII. W sprawie Kosowa, ujętej w punkcie IX, Rosja i Chiny wezwały wszystkie zainteresowane strony do pełnego wykonania postanowień rezolucji 1244 Rady Bezpieczeństwa ONZ¹⁶, poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej Jugosławii, przestrze-

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Resolution 1244 (1999), Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/990610_SCR1244%281999%29.pdf [dostęp: 3.07.2018]. Rezolucja wprowadziła w Kosowie międzynarodową obecność wojskowo-cywilną, potwierdzając jednocześnie, że w świetle prawa międzynarodowego Kosowo pozostaje integralną częścią Jugosławii. Od lata 1999 r. w Kosowie działała misja UNMIK, sprawująca nadzór administracyjny nad Kosowem.

gania Karty Narodów Zjednoczonych i zasad prawa międzynarodowego oraz praw wszystkich narodowości zamieszkujących Kosowo¹⁷.

Na zakończenie Rosja i Chiny, zgodnie z prowadzonym przez nie kursem na równoprawne i pełne zaufania partnerstwo strategiczne, a także na podstawie identyczności lub podobieństwa ich stanowisk w zasadniczych kwestiach budowy wielobiegunowego, demokratycznego i sprawiedliwego porządku światowego, jak i w konkretnych aktualnych problemach międzynarodowych miały wzmacniać współpracę we wskazanych kierunkach. Przy czym podkreślono, że współdziałanie Rosji i Chin w sprawach międzynarodowych nie jest wymierzone przeciwko innym państwom i realizowane jest „w celu ochrony własnych podstawowych interesów narodowych, a także dla umocnienia pokoju i stabilności w regionie Azji-Pacyfiku i na całym świecie”¹⁸.

Dzień wcześniej, 9 grudnia ministrowie spraw zagranicznych podpisali trzy porozumienia międzyrządowe. Dwa protokoły-opisy linii rosyjsko-chińskiej granicy państwowej w jej wschodniej oraz zachodniej części¹⁹ oraz „Porozumienie o wspólnym gospodarczym użytkowaniu wyodrębnionych wysp i przylegających do nich akwatoriów rzek pogranicznych”²⁰, „kierując się zasadami poszanowania

¹⁷ Совместное Российско-Китайское..., ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Pełna nazwa: Протокол-описание линии российской-китайской государственной границы на ее Восточной части между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики от 9 декабря 1999 года; Протокол-описание линии российской-китайской государственной границы на ее Западной части между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики от 9 декабря 1999 года – Правительство Российской Федерации Постановление от 30 июля 1999 года N 872: О подписании Протокола-описания линии российской-китайской государственной границы на ее Восточной части между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики и Протокола-описания линии российской-китайской государственной границы на ее Западной части между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики, <http://docs.cntd.ru/document/901739741> [dostęp: 3.07.2018]; Protocol on Delineation of the Eastern Section of the Boundary Line Between China and Russia, Protocol on Delineation of the Western Section of the Boundary Line Between China and Russia – Brief Introduction to Relations between China and Russia, 27.05.2003, https://www.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-05/27/content_166586.htm [dostęp: 2.07.2018].

²⁰ Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики о совместном хозяйственном использовании отдельных островов и прилегающих к ним акваторий пограничных рек (разгем з: „Правилами упрощенного порядка пропуска через российско-китайскую государственную границу приграничного населения...”, „Пропуском на право пересечения...”, „Разрешением на ведение традиционной хозяйственной деятельности...”, „Анкетой для получения

suwerenności państwowej, równoprawności i wzajemnej korzyści, opierając się na Porozumieniu o przewodnich zasadach wspólnego gospodarczego użytkowania wyodrębnionych wysp i przylegających do nich akwatoriów na rzekach granicznych z 10 listopada 1997 roku, ... zgodnie z Protokołem-opisem linii granicy w jej wschodniej części z 9 grudnia 1999 r. i Porozumieniem o statusie rosyjsko-chińskiej granicy państwowej z 27 maja 1994 r.²¹

W art. 1 zdefiniowano terminy „wspólne użytkowanie gospodarcze” uzupełniając definicję z 10 listopada 1997 r., że państwo mające suwerenność nad wyodrębnionymi wyspami i przylegającymi do nich akwatoriami na rzekach granicznych, zezwala ludności przygranicznej drugiej strony na zajmowanie się tradycyjną działalnością gospodarczą o zdanie „zgodnie z wcześniej ukształtowaną praktyką” w ustanowionym przez strony czasie i w uzgodnionych rejonach. W definicji „tradycyjna działalność gospodarcza” dodano, że dotyczy ona „rejonów wspólnego użytkowania gospodarczego”. A w definicji „ludność przygraniczna”, zawężono to pojęcie z: ludności stale zamieszkującej w rejonie granicy do: ludności stale zamieszkującej w rejonie granicy i zajmującej się tradycyjną działalnością gospodarczą w rejonach wspólnego gospodarczego użytkowania²².

Zdefiniowano pojęcie „rejon wspólnego użytkowania gospodarczego” jako uzgodniony przez strony rejon, „przedstawiający sobą wyodrębnione wyspy i przylegające do nich akwatoria rzek Arguń (Ergunahe) i Amur (*Heilongjiang*)”, które w wyniku demarkacji wschodniego odcinka granicy przeszły od jednego państwa do drugiego i których przynależność jest obecnie określona i na których

разрешения...”), Пекин 09.12.1999, „Бюллетень международных договоров” 2004, nr 8, s. 31-35 (samo Соглашение bez Правил). Wchodziło w życie zgodnie z art. 12. Weszło w życie 19.01.2000 r., „Правила” działały zgodnie ze swoim art 6.

^{Tekst} Соглашения і Приложение nr 2: [1] Правила упрощенного порядка пропуска через российско-китайскую государственную границу приграничного населения, осуществляющего совместное хозяйственное использование отдельных островов и прилегающих к ним акваторий пограничных рек российской федерации и китайской народной республики, а также используемых им транспортных средств и средств производства; [2] Пропуск на право пересечения российско-китайской государственной границы в район совместного хозяйственного использования; [3] Разрешение на ведение традиционной хозяйственной деятельности в районе совместного хозяйственного использования между Россией и Китаем; [4] Анкета для получения разрешения на ведение традиционной хозяйственной деятельности в районе совместного хозяйственного использования между Россией и Китаем opublikowane w Internecie – http://lawrussia.ru/texts/legal_207/doc207a284x242.htm [dostęp: 28.02.2008].

²¹ Соглашение... о совместном хозяйственном..., *ibidem*.

²² *Ibidem*.

prowadzona jest tradycyjna działalność gospodarcza ludności przygranicznej. Za „środki produkcji” uznano całą niezbędną dla użytkowania technikę produkcyjną, inwentarz, wyposażenie remontowe i części zapasowe. Za „środki transportowe” – samochody i statki, wykorzystywane dla przewozu przez granicę ludności, towarów i środków produkcji (art. 1)²³.

Strona rosyjska jako „rejon wspólnego użytkowania gospodarczego” wyzna-czyła wyspę Wierchniekonstantinowską (ros. *остров Верхнеконстантиновский*) i przylegające do niej akwatorium na Amurze. Strona chińska cztery rejonu grupy wysp Menkesili zhouzhu (ros. nazwa *Мэнкэсиличжоучжу*) przylegającą do nich akwatoria na Arguni oraz wyspę nr 1 z grupy wysp Longzhandao (ros. nazwa *Лунчжаньдао*) i przylegającą do niego akwatorię Amuru. Rejony wspólnego użytkowania przedstawiono w załączniku nr 1 (*Схемы районов совместного хозяйственного использования*) stanowiącym jego integralną część. W razie konieczności kompetentne władze państwowe miały oznaczyć na miejscu granice rejonów. Tradycyjna działalność gospodarcza nie mogła ograniczać praw państwa – posiadającego suwerenność nad rejonem wspólnego użytkowania – do zagospodarowania i użytkowania rejonu (art. 2). We wspólnym użytkowaniu gospodarczym uczestniczyć miała tylko ludność przygraniczna, która zajmowała się tym przez długi czas w wyżej wymienionych rejonach. Jej liczebność, określona przez strony dla każdego rejonu, została przedstawiona w załączniku nr 1 i nie mogła ulec zwiększeniu (art. 3). W rejonach można zajmować się było rybołówstwem, sianokosami i rolnictwem (dwie ostatnie działalności miały charakter sezonowy i ich terminy podano w załączniku nr 1). W rejonach nie wolno było prowadzić innej działalności niż wyżej wymienione (art. 4).

Wspólne użytkowanie miało trwać od początku prac przez pięć lat. Daty rozpoczęcia i zakończenia wspólnego użytkowania miały zostać uzgodnione kanałami dyplomatycznymi (art. 5).

Ludność prowadząca tradycyjną działalność w rejonach powinna mieć przepustkę i pozwolenie na prowadzenie tradycyjnej działalności, wydane przez kompetentne organy. Wzory dokumentów i procedurę przepuszczenia przez granicę ludności środków transportu i produkcji zawarto w „Zasadach uproszczonego porządku przepuszczania przez granicę” w załączniku nr 2 stanowiącym integralną część porozumienia (art. 6).

Ludność powinna przestrzegać prawa, „szanować tradycje i obyczaje państwa przebywanie”. Nie wolno jej było wkraczać w rejonu inne niż wskazane w poro-

²³ Ibidem.

zumieniu. Nie mogła mieć przedmiotów niezwiązanych z działalnością, niszczyć środowiska i zasobów przyrody, budować i modernizować oraz wchodzić w nielegalne kontakty z obywatelami kraju przebywania. Takie osoby podlegały karze zgodnie z ustawodawstwem kraju przebywania (art. 7). Każda strona na swoim terytorium chronić miała prawa i interesy ludności przygranicznej drugiego państwa, prowadzącej tradycyjną działalność gospodarczą. Przedstawiciele kompetentnych organów jednego państwa mieli prawo sprawdzania przepustek, pozwoleń oraz środków transportu, środków produkcji i innego mienia, wykorzystywanego w trakcie tradycyjnej działalności. W trakcie kontroli niedopuszczalne było stosowanie siły i niehumanitarnych metod, szczególnie zakazano użycia broni, z wyjątkiem przypadków, kiedy powstało zagrożenie życia dla osób prowadzących kontrolę (art. 8). W przypadku sytuacji nadzwyczajnych, klęsk żywiołowych lub z powodów sanitarno-kwarantannowych każda strona miała prawo tymczasowo, całkowicie lub częściowo wstrzymać tradycyjną działalność w rejonach wspólnego użytkowania na swoim terytorium, niezwłocznie informując o tym drugą stronę (art. 9). Strony prowadzić miały regularne konsultacje (nie rzadziej niż dwa razy do roku) dla rozwiązania praktycznych kwestii związanych z realizacją porozumienia. Wyniki konsultacji miały być zestawiane i podpisane w protokole (art. 10). Porozumienie wchodziło w życie z dniem wejścia w życie Protokołu-opisu linii granicy rosyjsko-chińskiej w jej wschodniej części, a traciło moc z datą zakończenia wspólnego użytkowania (art. 12)²⁴.

Porozumienie miało kluczowe znaczenie dla rozwoju współpracy w rejonach przygranicznych pozwalając obu stronom na zachowanie twarzy w związku z wzajemnymi ustępstwami terytorialnymi oraz rozwiązując palącą kwestię związków przygranicznej ludności z rejonami przechodzącymi pod suwerenność drugiej strony. Gospodarczo – w większej skali – odchodząc od lokalnych i bardzo ograniczonych potrzeb, porozumienie nie miało większego znaczenia obejmując: wyspę Wierchniekonstantinowskij (Rosja) na Amurze, jedną z wysp (wyspa nr 1) z grupy wysp Longzhandao (Chiny) na Amurze oraz cztery rejony grupy wysp Menkesili zhouzhu (Chiny) na Arguni.

Termin wspólnego użytkowania upływał 1 marca 2005 r., ale strona rosyjska postanowieniem rządu z 21 września 2004 r.²⁵ postanowiła zaproponować stronie

²⁴ Ibidem.

²⁵ Постановление Правительства РФ от 21.09.2004 N 490 „О подписании Протокола к Соглашению между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики о совместном хозяйственном использовании отдельных островов и прилегающих к ним акваторий пограничных рек от 9 декабря 1999 г.”

chińskiej podpisanie Protokołu do porozumienia o jego przedłużeniu na kolejny okres pięcioletni²⁶.

Podpisanie protokołów o demarkacji granicy oraz ww. umowy oznaczały niekwestionowane wytycznie i przebieg granicy rosyjsko-chińskiej na całej jej długości (z wyjątkiem dwóch wysp na Amurze i jednej na Arguni). Po raz pierwszy w historii stosunków dwustronnych granica przestała być jedną z głównych przeszkód na drodze do rozwoju stosunków rosyjsko-chińskich.

Drugie nieformalne spotkanie ukazało bliskość podejścia Rosji i Chin w sprawach międzynarodowych, zwłaszcza w aspekcie bezwzględnego priorytetu wyższości suwerenności państwowej i integralności terytorialnej w obliczu prób podporządkowania ich standardom praw człowieka oraz pojęciu „interwencji humanitarnej”²⁷, będącej jak się wydaje instrumentem amerykańskiej polityki w okresie dominacji Stanów Zjednoczonych na arenie międzynarodowej, kiedy Rosja znajdowała się w politycznym i ekonomicznym upadku, a Chiny dopiero rozpoczęły swój marsz ku ekonomicznej potęgze na skalę światową.

Bibliografia

Brief Introduction to Relations between China and Russia, 27.05.2003, https://www.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-05/27/content_166586.htm.

Malendowski W., *Nowa jakość konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI wieku. Przyczyny – uwarunkowania – skutki*, [w:] *Zbrojne konflikty i spory międzynarodowe u progu XXI wieku*, red. W. Malendowski, Wrocław 2003.

Menon R., *The conceit of humanitarian intervention*, New York 2016.

President Jiang Zemin and President Yeltsin Issue Joint Press Communiqué at the Conclusion of Their Second Informal Summit, December 10, 1999 inf. z 15.11.2000- MFA PRC, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zzejg/dozys/gjlb/3220/3221/t16726.htm>; <https://web.archive.org/web/20090420081352/http://www.fmprc.gov.cn:80/eng/wjb/zzejg/dozys/gjlb/3220/3221/t16726.htm>.

„Собрание законодательства РФ”, 27.09.2004, nr 39, poz. 3871 (opublikowano w nim protokół bez załączników), <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&cacheid=0CDE566C6A7CABACA5EF7D92F305BB34&BASENODE=50&ts=1061259183010620789518127227&base=EXP&n=334276&rnd=B5691E43042D44E20806E1B8D4102D61#00709877656449629> [dostęp: 1.07.2018].

²⁶ A. Саркисов, *Право границы: Россия-Китай*, 10.06.2005, http://www.statusquo.ru/687/article_780.html.

²⁷ Zob. R. Menon, *The conceit of humanitarian intervention*, New York 2016.

Resolution 1244 (1999), Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/990610_SCR1244%281999%29.pdf.

Secretary-General presents his annual report to General Assembly. Press Release SG/SM/7136GA/9596, 20 September 1999, <https://www.un.org/press/en/1999/19990920.sgsm7136.html>.

Sino-Russian Joint Statement 10.12.1999 informacja z 15.11.2000 MFA-PRC, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15793.htm>; <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zjzg/dozys/gjlb/3220/3221/t16727.htm>; <https://web.archive.org/web/20130923044720/http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15793.htm>.

Постановление Правительства РФ от 21.09.2004 N 490 „О подписании Протокола к Соглашению между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики о совместном хозяйственном использовании отдельных островов и прилегающих к ним акваторий пограничных рек от 9 декабря 1999 г.”, „Собрание законодательства РФ”, 27.09.2004, nr 39, poz. 3871 (opublikowano w nim protokół bez załączników), <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&cacheid=0CDE566C6A7CABACA5EF7D92F305BB34&BASENODE=50&ts=1061259183010620789518127227&base=EXP&n=334276&rnd=B5691E43042D44E20806E1B8D4102D61#007098777656449629>.

Правительство Российской Федерации Постановление от 30 июля 1999 года N 872: О подписании Протокола-описания линии российско-китайской государственной границы на ее Восточной части между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики и Протокола-описания линии российско-китайской государственной границы на ее Западной части между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики, <http://docs.cntd.ru/document/901739741>.

Саркисов А., *Право границы: Россия-Китай*, 10.06.2005, http://www.statusquo.ru/687/article_780.html.

Совместное информационное коммюнике о неформальной встрече президента Российской Федерации Б.Н.Ельцина и председателя Китайской Народной Республики Цзян Цзэминя, Пекин 10.12.1999, „Дипломатический вестник” 2000, nr 1, http://www.mid.ru/dip_vest.nsf/99b2ddc4f717c733c32567370042ee43/5d85918b5214aab3c325688c0051cb01?OpenDocument. Ten sam tekst rosyjski: <http://www.shaps.hawaii.edu/fp/russia/r-c-statcomm991210.html>; <https://web.archive.org/web/20070617182746/http://www.shaps.hawaii.edu/fp/russia/r-c-statcomm991210.html>.

Совместное Российско-Китайское заявление, Пекин 10.12.1999, „Дипломатический вестник” 2000, nr 1, http://www.mid.ru/dip_vest.nsf/99b2ddc4f717c733c32567370042ee43/5d85918b5214aab3c325688c0051cb01?OpenDocument.

Совместное Российско-Китайское заявление, 10 декабря 1999 г., Сообщение Пресс-Службы Президента Российской Федерации 1999-12-10-001, <http://www.shaps.hawaii.edu/fp/russia/r-c-statcomm991210.html>; <https://web.archive.org/web/20070617182746/http://www.shaps.hawaii.edu/fp/russia/r-c-statcomm991210.html>.

Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики о совместном хозяйственном использовании отдельных островов и прилегающих к ним акваторий пограничных рек, Пекин 09.12.1999, „Бюллетень международных договоров” 2004, nr 8, s. 31–35.

Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Китайской Народной Республики о совместном хозяйственном использовании отдельных островов и прилегающих к ним акваторий пограничных рек, Пекин 09.12.1999 і Приложение nr 2: [1] Правила упрощенного порядка пропуска через российско-китайскую государственную границу приграничного населения, осуществляющего совместное хозяйственное использование отдельных островов и прилегающих к ним акваторий пограничных рек российской федерации и китайской народной республики, а также используемых им транспортных средств и средств производства; [2] Пропуск на право пересечения российско-китайской государственной границы в район совместного хозяйственного использования; [3] Разрешение на ведение традиционной хозяйственной деятельности в районе совместного хозяйственного использования между Россией и Китаем; [4] Анкета для получения разрешения на ведение традиционной хозяйственной деятельности в районе совместного хозяйственного использования между Россией и Китаем, http://lawrussia.ru/texts/legal_207/doc207a284x242.htm.